

Dit artikel is met toestemming van de redactie overgenomen uit TvZ Tijdschrift voor verpleegkundigen 2010, nr. 10

Stagiair vaak volwaardige arbeidskracht

Een kwart van de zorgverleners in de verpleging en verzorging geeft aan dat stagiairs als volwaardige arbeidskracht worden ingeroosterd. Dit lijkt het meest in verpleeghuizen voor te komen. Stagiairs werken over het algemeen niet zelfstandig. Ze hebben veelal een vaste stagebegeleider en krijgen tijdens hun werk begeleiding. Driekwart van de zorgverleners vindt dat de begeleiding beter kan.

Anke J.E. de Veer, Renate Verkaik, Anneke L. Francke¹

Goede begeleidingsfaciliteiten helpen dat leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot goede professionals. Uit een rapportage van de Meldlijn Stageklachten blijkt dat deze faciliteiten echter vaak ontbreken. De meeste klachten van stagiairs gaan over dat de stagebegeleiding vanuit de onderwijsinstelling en/of zorginstelling tekort schiet (CNV e.a., 2009). Dit was een aanleiding om aan zorgverleners in het landelijke Panel Verpleging & Verzorging te vragen wat zij van de stagebegeleiding vinden. De zorgverleners gaven aan hoe zij stagiairs in het laatste jaar van hun basisopleiding in hun team inzetten en begeleiden.

Het **Panel Verpleging & Verzorging** bestaat uit ongeveer 1350 verpleegkundigen, verzorgenden, sociaal agogen en helpenden. Ze zijn geworven door aselechte steekproeven te trekken van werkenden in de zorg. De verpleegkundigen zijn vooral werkzaam in vier sectoren: ziekenhuizen, psychiatrie, zorg voor mensen met een beperking en thuiszorg. De verzorgenden en helpenden zijn werkzaam in drie sectoren: verpleeghuizen, verzorgingshuizen en thuiszorg. Alle sociaal agogen werken in de gehandicaptenzorg. Het Panel Verpleging & Verzorging wordt gecoördineerd door het NIVEL met financiële ondersteuning van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport. Doel is om de deelnemers regelmatig te bevragen over beleidsrelevante onderwerpen binnen hun werk. Zie ook: www.nivel.nl/panelvov.

Dit artikel is gebaseerd op een schriftelijke enquête verstuurd naar 1352 deelnemers aan het Panel Verpleging & Verzorging: verpleegkundigen, verzorgenden, helpenden en sociaal agogen werkzaam in ziekenhuizen, psychiatrie, gehandicaptenzorg, thuiszorg en verzorgings- en verpleeghuizen. De antwoorden op de vragen komen van hen die het afgelopen jaar stagiairs uit het laatste jaar van de basisopleiding in hun team hadden.²

Inzet van stagiairs

Een kwart van de ondervraagde zorgverleners (26%) geeft aan dat hun stagiairs bij de 'gewone bezetting' meetellen (tabel 1). Dit gebeurt het meest in verpleeghuizen, waar 37% van de zorgverleners aangeeft dat stagiairs tot de reguliere bezetting worden gerekend. Een derde (34%) geeft aan dat stagiairs volledig boventallig worden ingeroosterd. Volledig boventallig inzetten vindt het minst plaats in verpleeg- (24%) en verzorgingshuizen (23%). Hier zitten in vergelijking met andere sectoren meer stagiairs die een opleiding op kwalificatieniveau 2 of 3 volgen (de Veer e.a., 2010a).

Boventallig inroosteren is belangrijk, zo blijkt uit veel opmerkingen in de vragenlijst. Ook al is een stagiair boventallig ingeroosterd, in de praktijk pakt dat regelmatig toch anders uit. 'Soms is het erg druk of een collega ziek. Dan is het wel zo makkelijk om een stagiair volwaardig mee te laten draaien. De leermomenten zijn dan helemaal zoek', merkt een verpleegkundige in een ziekenhuis op.

De meeste stagiairs werken deels zelfstandig (tabel 2). Tien procent van de ondervraagde zorgverleners geeft aan dat ze zelfs volledig zelfstandig werken. In ziekenhuizen en de psychiatrie gebeurt dit het minst: respectievelijk 3% en 6% van de zorgverleners geeft aan dat stagiairs in deze sectoren volledig zelfstandig werken.

	%
ja, volledig boventallig ingeroosterd	34%
gedeeltelijk boventallig	40%
nee	26%

Tabel 1 Worden stagiairs boventallig ingeroosterd? (n = 615)

	%
ja, volledig zelfstandig	10%
deels zelfstandig, deels niet	84%
nee	6%

Tabel 2 Werken stagiairs zelfstandig? (n = 615)

Zestig procent van de zorgverleners geeft aan dat stagiairs een aangepast takenpakket krijgen. In de psychiatrie en thuiszorg komt dit vaker voor, respectievelijk 70% en 69%. Soms krijgen ze dit vanuit veiligheidsoogpunt, soms omdat de stagiair vanuit de opleiding bepaalde taken moet oefenen.

Aangeboden begeleiding

Tabel 3 beschrijft de wijze van stagebegeleiding in een zorginstelling. Meestal krijgt de stagiair een vaste persoon als begeleider. De stagiair wordt veelal tijdens het werken 'aan het bed' begeleid. Het hangt van de zorgsector af hoe de begeleiding is. Zo noemen zorgverleners in de psychiatrie relatief veel overlegvormen voor stagiairs (zoals teamoverleg, regelmatige gesprekken met de stagebegeleider, intervisie en groepsgewijs stageoverleg). Ook noemen zij vaker een speciaal voor stagiairs ontworpen inwerkprogramma. Ziekenhui-

	% respondenten	verschillen tussen zorgsectoren? gebeurt <i>meest</i> in	gebeurt <i>minst</i> in
vaste individuele begeleider	91%	--	--
begeleiding tijdens het werk zelf ('aan het bed')	84%	--	--
meedoen met het teamoverleg	74%	psychiatrie (90%)	ziekenhuizen (53%)
wekelijkse of tweewekelijkse gesprekken met een begeleider	68%	psychiatrie (84%) en gehandicaptenzorg (84%)	ziekenhuizen (42%)
meedoen met intervisiebijeenkomsten	35%	psychiatrie (64%)	verzorgingshuizen (18%)
speciale bijscholingen en introductieactiviteiten (inwerkprogramma)	33%	psychiatrie (52%) en ziekenhuizen (47%)	thuiszorg (16%) en verzorgingshuizen (21%)
stagiairs kunnen direct gebruikmaken van scholingsaanbod van werkgever voor vast personeel	33%	--	--
stagiairs blijven niet in één team, maar werken in meerdere teams om verschillende ervaringen op te doen	25%	--	--
leerafdeling of leerwerkplaats	13%	ziekenhuizen (23%)	thuiszorg (5%) en gehandicaptenzorg (7%)
groepsgewijs overleg, overleg met groep stagiairs	11%	psychiatrie (26%)	thuiszorg (2%)
geen speciale begeleiding	0,2%	--	--

Tabel 3 Meest genoemde vormen van begeleiding (meerdere antwoorden mogelijk). (n = 615)

LEERWERKPLAATS IS WIN-WINSITUATIE

Steeds meer instellingen kiezen voor een leerwerkplaats. Hiermee kunnen studenten twintig weken competentiegericht leren in de beroepspraktijk en na hun afstuderen vlot aan de slag bij een werkgever. Meander Medisch Centrum in Amersfoort creëerde een leerwerkplaats met voordelen voor zowel studenten, afdeling als opleiding.

Sinds twee jaar biedt een aantal afdelingen in Meander Medisch Centrum in Amersfoort leerwerkplekken voor stagiairs aan. Dit succesvolle project is een nieuwe manier van stagebegeleiding die studenten van de beroepsopleidende leerweg (bol) praktischer opleidt. Hierdoor profiteren ze van een betere aansluiting tussen onderwijs en beroepspraktijk. Elke twintig weken krijgt de afdeling van senior verpleegkundige Marianne van Dam nu tien derde- en vierdejaars studenten Verpleegkunde van verschillende mbo- en hbo-opleidingen. Zij worden ingeroosterd op het interne deel van de afdeling en volgen elke week een onderwijsmiddag in het ziekenhuis. Ze krijgen klinische lessen van andere disciplines uit het ziekenhuis en hebben intervisies met hun eigen docenten en praktijkopleiders van de afdeling. Van Dam: 'Stagiairs zijn positief, ze vinden dat ze veel van hun stage leren. De stagiairs zijn bovendien goed voor de afdeling, zo is

er minder ziekteverzuim. Doordat taken over meerdere mensen worden verdeeld, ontlast dit bijvoorbeeld mensen met rugklachten of zwangeren. Daar komt bij dat we in de laatste fase minder gediplomeerde hoeven in te roosteren, doordat de vierdejaars studenten inmiddels zelfstandig werken. Een leerwerkplaats hoeft dus niet duurder te zijn dan stagiairs begeleiden op een gewone afdeling.'

Intensievere begeleiding

Ook Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN) is positief over de leerwerkplaats als middel om te voorzien in de broodnodige stageplekken voor verpleegkundigen en verzorgenden. 'Maar dat niet alleen', zegt woordvoerder Monique Roedoe, 'er is ook meer en intensievere begeleiding van stagiairs.' Volgens V&VN kunnen bovendien ervaren krachten vaker worden ingezet als mentor. Ook dat draagt bij aan het verkleinen van de krapte aan stages in de zorg, garandeert structurele begeleiding en kan bovendien een manier zijn om oudere verpleegkundigen en verzorgenden voor het vak te behouden.

Monique Roedoe

Hoofd Communicatie & Marketing, V&VN

zen werken hier eveneens relatief veelvuldig mee. Verpleegkundigen in ziekenhuizen wijzen bovendien steeds vaker op de aanwezigheid van leerafdelingen of leerwerkplaatsen. Dit is een stagevorm waarbij een groep stagiairs tegelijkertijd stage loopt op een aparte afdeling of in een apart team (zie bijv. van der Kruk, 2008).

In de gehandicaptenzorg krijgen stagiairs relatief vaak gesprekken met hun stagebegeleider. Sommige begeleidingsvormen zijn door zorgverleners in verzorgingshuizen en/of thuiszorginstellingen minder genoemd, zoals intervisie en inwerkprogramma's.

Beoordeling van de geboden begeleiding

De meeste respondenten (92%) vinden de begeleiding van stagiairs binnen hun eigen instelling voldoende of goed (tabel 4). Over de begeleiding vanuit de onderwijsinstelling oordelen zij minder positief. Deze percentages zijn voor alle zorgsectoren ongeveer dezelfde.

Met statistische analyses zijn we nagegaan of er een verband is tussen de wijze waarop stagiairs begeleiding krijgen binnen de zorginstelling en hoe zorgverleners deze begeleiding beoordelen. Zorgverleners zijn positiever over de beoordeling als stagiairs (deels) boventallig worden ingeroosterd en een aangepast takenpakket krijgen. Zij zijn ook positiever als er een vaste stagebegeleider is die regelmatig stagegesprekken voert en de stagiair tijdens het werk begeleiding krijgt. Verder zijn zorgverleners positiever over de begeleiding als de stagi-

	zorginstelling	onderwijsinstelling
goed	34%	14%
voldoende	58%	63%
onvoldoende	8%	21%
slecht	-	2%

Tabel 4 Hoe beoordeelt u de begeleiding van de stagiairs door de zorg- en onderwijsinstelling? (n = 615)

air meedoet aan teamoverleg, intervisie en een inwerkprogramma.

Verbetersuggesties

Ondanks de goede beoordeling van de begeleiding, vindt slechts 24% de begeleiding van de stagiairs optimaal. De rest van de ondervraagde zorgverleners geeft aan dat een en ander beter zou kunnen. De ondervraagde zorgverleners komen met verbetersuggesties. Hun suggesties sluiten aan bij de aanbevelingen die het CNV e.a. (2009) deden naar aanleiding van klachten van stagiairs. Ten eerste maken de zorgverleners opmerkingen over de voorbereiding van stagiairs door de opleiding op de stageplaats. Een derde van de zorgverleners vindt dat stagiairs slecht worden voorbereid (de Veer e.a., 2010a). Stagiairs zouden beter moeten weten wat het werken binnen een team inhoudt en wat er van hen wordt verwacht. Verbetersuggesties zijn het opstellen van een voorbereidingsreader, gastlessen van zorgverleners uit instellingen (bijv. over soorten

'Begeleiders zouden meer tijd moeten krijgen om daadwerkelijk te begeleiden'

cliënten en ziektebeelden), een dag meelopen in een team en oriënterende gesprekken tussen stagiair en instelling over wederzijdse verwachtingen. Ten tweede raden ze aan dat een stage sterker volgens een vaste methodiek moet verlopen, waarbij leerdoelen bijvoorbeeld systematisch aan de orde komen. Ten derde noemen ze de omvang van de begeleiding binnen het team als verbetersuggestie. Uit de antwoorden op de open vragen blijkt dat zorgverleners graag goede begeleiding willen geven en zich daar verantwoordelijk voor voelen. Zo vertelt een verpleegkundige dat ze veel vrije tijd in begeleiding steekt, omdat ze daar door drukte tijdens het werk niet aan toekomt. Andere zorgverleners geven aan dat er niet altijd een vaste begeleider is, terwijl die wel gewenst is.

Ze raden aan dat bij het maken van werkroosters de begeleider en stagiair zo veel mogelijk tegelijk werken en dat bij parttime werkende begeleiders een tweede begeleider wordt ingezet.

Tot slot

Begeleiders zouden meer tijd moeten krijgen om daadwerkelijk te begeleiden. Veel respondenten geven aan dat er geen mogelijkheden zijn om binnen werktijd een overleg te plannen; hierdoor schiet begeleiding er vaak bij in. Het Stage-

fonds, dat de kwaliteit van de stageplaatsen moet verbeteren, heeft daar volgens veel zorgverleners (nog) geen merkbare invloed op gehad (zie ook de Veer e.a., 2010b). ■

Referenties

- CNV, FNV, ISO, JOB, LSVb. Stagiair(e) zoekt begeleiding. Rapportage Meldlijn Stageklachten, 2009.
- Kruk T van der. Verpleegkundig leerteam bij Thuiszorg De Friese Wouden. Een leerwerkplaats in de thuiszorg. In: *TvZ, Tijdschrift voor Verpleegkunde* 2008, nr. 7/8: p.27-30.
- Veer AJE de, Verkaik R, Francke AL. *Stagiairs soms slecht voorbereid op praktijk. Zorgverleners over de aansluiting van het onderwijs op het werk*. Utrecht, NIVEL, 2010a.
- Veer AJE de, Verkaik R, Francke AL. *Begeleiden van stagiairs is vooral leuk. Zorgverleners over de aanwezigheid van stagiairs in hun team en de effecten van het Stagefonds*. Utrecht, NIVEL, 2010b.

Noten

1. Renate Verkaik en Anke de Veer zijn werkzaam bij het NIVEL. Anneke Francke is werkzaam bij het NIVEL en de afdeling Sociale Geneeskunde, EMGO+/VUmc Amsterdam.
2. Dit bericht is gebaseerd op de peiling uit februari 2010 waaraan 950 werknemers in de verpleging en verzorging meededen (respons 70%). Hiervan hadden 615 personen (66%) in het voorafgaande jaar een of meerdere stagiairs in hun team gehad die in het laatste jaar van de basisopleiding zaten. Deze laatste groep beantwoordden de vragen over de inzet en begeleiding van deze stagiairs. De respondenten uit deze groep zijn veelal verpleegkundigen en verzorgenden en werken in de volgende sectoren: ziekenhuizen (n = 119), de psychiatrie (n = 81), de gehandicaptenzorg (n = 92), de thuiszorg (n = 129), verzorgingshuizen (n = 83) en verpleeghuizen (n = 111). Verschillen tussen sectoren zijn getoetst met chi-kwadraattoetsen, waarbij een significantieniveau van, 01 is gehanteerd.

SAMENVATTING

- Zorginstellingen zetten stagiairs in het laatste jaar van de opleiding regelmatig als volwaardige arbeidskracht in.
- Stagiairs hebben meestal een vaste stagebegeleider en krijgen begeleiding tijdens hun werk.
- Driekwart van de zorgverleners ziet verbetermogelijkheden, zoals een betere voorbereiding van leerlingen op de stage, een stagebegeleiding die sterker volgens een vaste methodiek verloopt en meer tijd voor begeleiding.